

»Du burde ikke behøve en advokat ved din side, hver gang du er kreativ«

Interview: Lawrence Lessig

I en digital verden er alt som udgangspunkt ulovligt, indtil nogen giver sin tilladelse. Ophavsretten er blevet så altomfattende, at den er ødelæggende for kreativiteten og såmænd også økonomien, siger it-verdenens ledende advokat for digital frihed.

Rip. Mix. Burn

af Lars Dahlager

Da jazzsaxofonisten John Coltrane indspillede sin legendariske version af 'My favorite things' fra The Sound of Music, behøvede han ikke at spørge nogen om lov.

Men hvis en 18-årig musiker i dag vil lave den svedigste hiphop-version med samplinger fra Coltranes musik, må han heller se at få sig en advokat.

Da Walt Disney lavede en tegnefilmsversion af brødrene Grimms historie om Snehvide (for ikke at nævne alle de andre historier, Disney lånte fra andre skabere), behøvede han ikke at spørge nogen om lov.

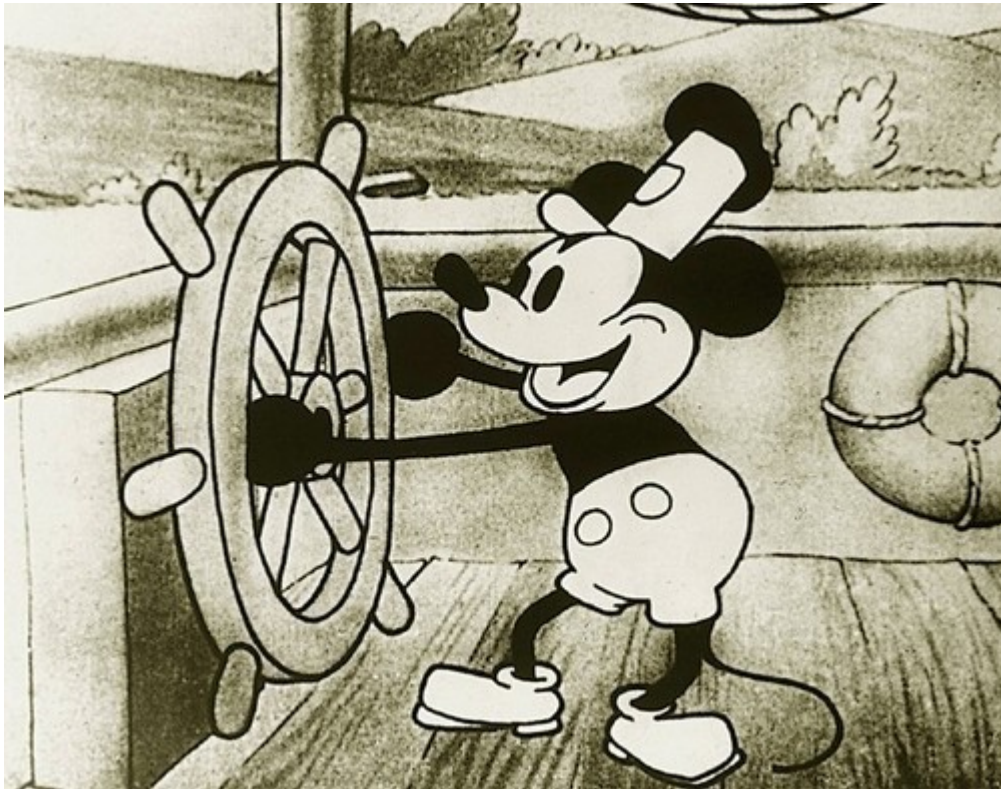
I dag ville ikke en hær af advokater redde en animator fra et milliondollars-søgsmål, hvis han havde lavet sin egen version af den første, næsten 80 år gamle Mickey Mouse-film, 'Steamboat Willie'.

»Du kan ikke gøre mod Disney Co., hvad Walt Disney gjorde mod Grimm-brødrene. Det er resultatet af en ændret attitude hos Disney, hvor det nu handler om maksimal kontrol over koncernens kreative arbejde«, siger Lawrence Lessig i en telefon fra Denver, hvor han er i transit til København.

Lessig, en 45-årig juraprofessor fra Harvard og senere Stanford University, er formodentlig den digitale verdens fremmeste forkæmper for, hvad han betegner som balancerede ophavsrettigheder: Rettigheder, der sikrer forfattere, komponister og virksomheder fra at få stjålet deres kreative arbejde uden kompensation, men som også sikrer, at andre kan bruge eksisterende kultur til at skabe ny kultur.

'Rip, mix, burn' kaldes det i den digitale verden, men sådan er kultur altid blevet til, ved remix, siger Lessig. Ligesom da Walt Disney remixede den blodige og moralistiske tekst Snehvide til et familievenligt og håndtegnet format med indlagte sangnumre. Eller da Baz Luhrman remixede Shakespeare med L.A.-gangster-opgør og fik 'Romeo + Juliette'.

Men i dag har vi en 'permission culture', en juridisk kultur, hvor alt som udgangspunkt er ulovligt, med mindre man får tilladelse. Og som udgangspunkt får [ingen] tilladelse, hvis de blot er amatør eller ikke er villig til at bruge uforholdsmæssigt mange penge på at klare rettigheder.

DISNEY. Walt Disney bygger sit firma op ved at kopiere populære historier, hvis ophavsret er udløbet. Men først revolutionerer Walt Disney filmverden med den første populære tegnefilm med lyd, 'Steamboat Willie' fra 1928, inspireret af en Buster Keaton-sketch. Ophavsretten til 'Steamboat Willie' gælder i 75 år og står til at løbe ud i 2003.

Tag f.eks. et af Lessigs faste eksempler, dokumentarfilmen 'Tarnation', en sensation på Cannes- og Sundance-filmfestivalerne og vinder af en pris på London Film Festival. Filmen, der handler om instruktørens vanskelige opvækst, består af hjemmevideoklip og er lavet ved hjælp af en mac-computers indbyggede filmredigeringssoftware, iMovie.

Prisen for at lave filmen: 1.275 kroner.

Prisen for efterfølgende at cleare rettighederne til underlægningsmusikken:

2,34 millioner kroner.

For Lessig er det et tydeligt eksempel på, hvor dårligt ophavsretten er tilpasset en moderne digital verden, hvor mange flere er amatørforfattere, publicister, blogskribenter, hjemmevideoskræddere, musikere eller for den sags skyld erhvervsfolk med hang til smarte Powerpoint-præsentationer - en verden, hvor digitale værktøjer gør det nemt at producere og internettet går det nemt at publicere, uden barrierer.

Mix med David Byrne

Lessig er manden bag et nyt ophavsretsformat, Creative Commons License, hvor såvel almindelige menneskers som professionelles værker kan tilknyttes licenser for, hvordan andre må udnytte dem. Pearl Jams nye video, 'Life Wasted', blev lagt på nettet med en begrænset ret til at downloade og sprede den blandt private. David Byrnes og Brian Enos 'A Secret Life' and 'Help Me Somebody' er

derimod licenseret på en måde, der tillader alle at ændre, remixe og sample så meget, som man har lyst.

Creative Commons License giver mulighed for mange niveauer af ophavsret, der vel at mærke er nemt forståelige og digitalt søgbare (så forretningsmanden nemt kan finde klip til hans præsentation).

»Min blog (digital dagbog, red.) må bruges til, hvad end folk har lyst til, kommercielt eller ikke-kommercielt, så længe jeg krediteres. Det er min forretningsmodel: Spred mine ideer. Så webstedet CNet Japan tager min blog, oversætter den til japansk og sælger reklamer rundt om den. Men det er det, jeg ønsker, skal ske! Det er mit formål. Der er mange typer af formål derude, ikke blot Madonna, der vil maksimere sin indtjening«, siger han og skynder sig at fastslå, at »han skam går fuldt ind for at tjene penge«.

Lawrence Lessig er altid på vagt over for at ryge i bås med piraterne og hvad medieindustrien kalder 'alting for ingenting'-bevægelsen.

»Jeg synes, at ophavsret er ekstremt vigtigt, og at det skal være en ejendom givet til sin skaber. Alt, hvad jeg siger, er, at du ikke burde behøve en advokat ved din side, hver gang du er kreativ«.

SONNY BONO. Kendt som halvdelen af Sonny og Cher og kongresmanden, der får gennemført 'Sonny Bono Copyright Extention Act' i 1998. Også kaldet 'The Mickey Mouse Protection Act', fordi loven beskytter Mickey Mouse fra at blive offentlige ejendom indtil 2023. – AP

Lawrence Lessigs berømmelse begyndte i 1998 med hans optræden som rådgiver for den amerikanske stat i dens berømte monopolsag mod Microsoft. En sag justitsministeriet i store træk tabte. Han har siden skrevet en håndfuld bøger om, hvordan ophavsretten umærkeligt er blevet strammet og udvidet langt ud over, hvad der er tradition for i USA.

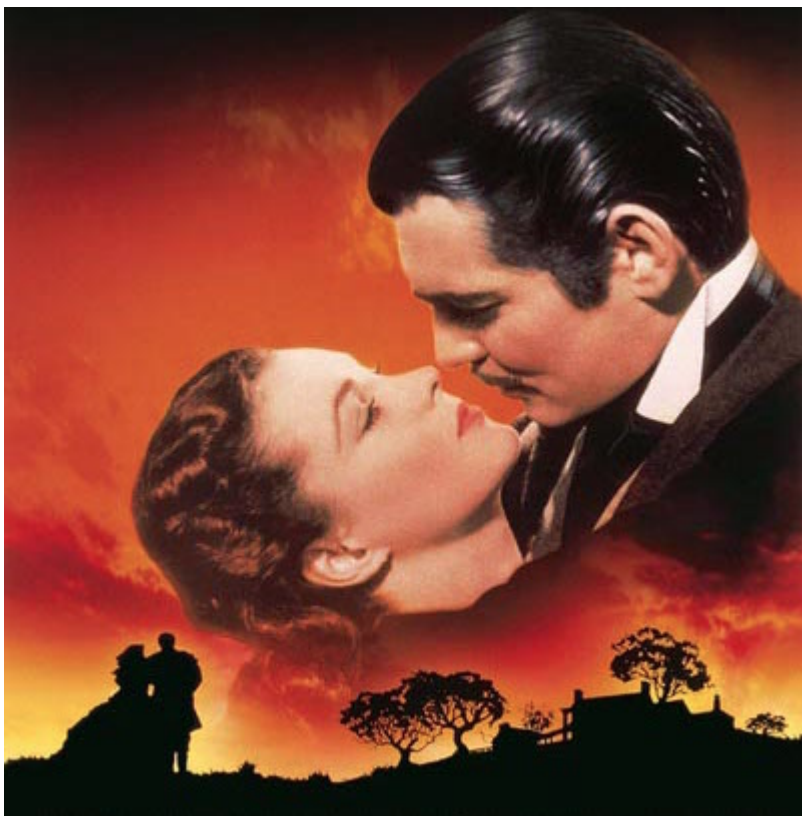
TARNATION. Film behøver ikke at være lige så dyre som Disneys. 'Tarnation', prisvinder ved London Film Festival, koster lidt over tusind kroner at lave. Til gengæld koster det skaberen 2,34 millioner kroner at klare rettighederne til baggrundsmusikken. – PR-foto

Mickey Mouse-loven

Han forsøgte også at få omgjort en tyve års forlængelse af ophavsretten på alle værker, The Sonny Bono Copyright Term Extension Act fra 1998.

Eller blandt modstanderne: The Mickey Mouse Act, fordi den belejligt faldt sammen med, at ophavsretten var ved at udløbe på de første Mickey Mouse-tegnefilm, heriblandt 'Steamboat Willie'. Tegnefilmene ville pludselig blive hver mands eje. Lessig lagde sag an mod staten på vegne af publicisten Eric Eldred, der på det tidspunkt var i færd med at udgive de tekstværker, der på vej til at blive offentligt eje, på nettet. For størstedelen værker, der ikke var på markedet og som ingen længere tjente penge på.

Lessig tabte sagen ved den amerikanske højesteret, der slog fast, at der ikke er noget til hinder for, at amerikanske politikere i al evighed kan forlænge ophavsrettens længde. Lessig ærgrer sig i dag over, at han ikke demonstrerede, at en stadig stigende beskyttelse af kreative værker er til skade for økonomien.

MARGARETT MITCHEL. Kvinden bag den populære 'Borte med blæsten', der bliver til verdens mest indtjenende film. Ophavsretten udløber i 1999, men inden da bliver 'The Sonny Bono' act vedtaget. Ophavsrethaverne benytter lejligheden til at lægge sag an mod Alice Randall, en forfatterinde, der ved at udgive en bog, der genfortæller historien fra slavernes synspunkt. En ret afviser søgsmålet. – PR-foto

Innovation og nytænkning, siger han kommer ikke fra denne verdens Disneyer og Microsofter (jo, i deres begyndelse), men fra deres udfordrere, nogle gange glade amatører.

»De vigtigste nyskabelser i internettets historie var World Wide Web, udviklet af en schweizisk forsker; ICQ - det første instant messaging program - udviklet af en israelsk gymnasieelev; webmail-programmet Hotmail, udviklet af en indisk immigrant og Google og Yahoo, udviklet af to Stanford-dropouts. Det er konsekvensen af, at internettet er designet som det er. Alle kan lave programmer, der kører over nettet, som alle andre kan bruge«.

Den slags kreativitet kan nemt blive kvalt i ophavsret, patentlovgivning, retssager og i at lytte for meget til store virksomheders ønsker, siger Lessig.

»Jeg går helt ind for, at virksomheder forsøger at tjene så mange penge som de kan. Det er det, virksomheder er - de er maskiner til at lave penge. Men vi andre burde tænke på det brede spektrum af kreativitet, som internettet giver mulighed for, ikke bare den kreativitet, der giver øget pladesalg«.lars.dahlager@pol.dk

Creative Commons-licensen bliver i dag kl. 14.00 lanceret i dansk version ved et stort arrangement i Pressen, Politikens Hus, Vester Voldgade 33. Blandt oplægsholderne er Lawrence Lessig.

Blå bog: Lawrence Lessig

Juraprofessor, oprindeligt fra Harvard University, nu Stanford.

Lagde sag an mod den amerikanske stat i sagen 'Eldred v. Ashcroft', der sigtede på at få fjernet , hvad kritikere kaldte 'The Mickey Mouse Act'. Tabte sagen i højesteret.

Formand for Creative Commons-projektet.

Forfatter til flere bøger, heriblandt 'Code and others laws of cyberspace', om hvordan ophavsretten udvides og udstrækkes i den digitale verden. Hans sidste bog, 'Free Culture', kan hentes gratis på www.lessig.org

FAKTA. Ophavsret

Da talefilmen fik premiere, var der 28 års ophavsret på værker i USA. I dag har virksomheder 95 års eneret på kreative værker, mens forfattere (eller rettere deres efterladte) har 70 års eneret efter forfatterens død.